

7

Interpres

Parmakkapı, İmam Sokak Ziya bey Han Kat 4
Tel : 44 72 34 Beyoğlu

No. 28 Ağustos 1987

Cumhuriyet (İstanbul)

Tiyatro

Selmi ANDAK

Ülkücü yazar Musahipzade
... Ve gene

"Bir Kavuk Devrildi,,

Sanatçının toplumla ilişkileri; gerçek sanatçının kötü yöneticiler ve çıkarıcı çevrelerle bağdaşmazlığı ve nihayet sanatçının Devlet'le olan karşılıklı tutum ve davranışları çağlar boyunca tartışılarak süregelen bir konudur. Bu konu, önemini kaybetmeden, ve gücünü yitirmeden, sadece her toplumun ekonomik, sosyal ve politik gelişmesine göre biçim değiştirerek tâ zelenir durur...

Türk tiyatrosu'nun klâsiklerinden ülkücü yazar MUSAHİPZADE CELÂL de bu evrensel konu'nun etkisinde kalarak, 38 yıl önce «BİR KAVUK DEVRİLDİ» yi yazarken amacını şöyle belirtmiş:

«Sanatkâr zümresinin ne kadar hor görülüp ızdırap çektiklerini göstermek için yeni bir mevzu düşünüyordum... «Bu suretle BİR KAVUK DEVRİLDİ vücutte geldi.» demiş.

Gerçi Musahipzade Celâl'in bu rada «sanatkâr zümresi» diyerek belirttiği tabaka, daha ziyade eskilerin deyimiyle «ehl-i sanat» dedikleri kişiler ve yerli el sanatlarıyla uğraşanlar; gene eski deyimle «küçük sanat erbabı» ve hattâ «lonca esnafı»dır. Özellikle Musahipzade'nin genellikle eserlerinde toplumda örnek tabaka saydığı namuslu ve kanaatkâr insanlar «lonca esnafı»dır!

gerçi yerli tipleri ve tarihi portreleri iyi çizmesine rağmen; onların derinliğine, huylarına, emellerine inememekle beraber, gene de yazar olarak bir «satır» üstadı sayılmak gerekir.»

Musahipzade'nin Türk tiyatrosunda öncü ve ülkücü yazar olarak değerini küçümsemeden diyebilirim ki: Musahipzade Celâl Türk Tiyatrosu'na biraz geç gelmiş ve erken gitmiş bir yazardır! Şöyle ki, şayet en olgun ve başarılı eserlerini Cumhuriyetten sonra veren yazar, bunları önce, hatta Meşrutiyet sıralarında sahneye kazandırmış olabilseydi, muhakkak ki toplumdaki «aksiyon» değeri çok daha etkili sayılırdı. ... Ve şayet Musahipzade günümüzde hayatta olsaydı, şüphesiz Türk Tiyatrosu hem köklü ve renkli, hem de gerçekçi ve ileri bir yazarını

Ergun Köknar (solda) ve Erkan Barkın, Bir Kavuk Devrildi'de

Oyunlarında sık sık şu sözle-
re rastlanır: «Biz ehl-i sanatız.
Gerçi bize ayaktakımı derler.
Fakat biz onların çoğu gibi te-
mellük ve tekâbü zilletini irtî-
kâp etmeyiz.»

Musahîpzade böylece «dar bir
sanatçı zümresi» sınırından ge-
ne de geniş bir sanatçı, aydın ve
iyiniyetli halk kitlesi kapsamına
ulaşabilecek bir «genelleşme»
izi bırakmaktadır. Üstelik ken-
dine özgü bu hareket noktasın-
dan, pekâlâ cesaretle ve güçlü
bir yazar niteliği taşıyarak, ö-
zellikle **tarihi gerçeklere sâdik**
kalarak — fakat orada saplanıp
kalmadan, toplumun yaralarını
deşmek suretiyle oyunlarına
«sosyal hiciv» karakterini başa-
rıyla vermektedir.

1868 — 1959 yılları arasında ya-
şayan Musahîpzade Celâl, önce-
likle Ortaoyunu'nu ve gelenek-
sel Türk tiyatrosunu küçük yaş-
tan yoğrularak tanıyan, sahne
duygusunu o zamanın Manak-
yan tiyatrosunun olumlu etki-
sinden alan, müzik ve konuşma
sanatını dedesi Şakir Ağa'dan e-
sinlenen bir kişiydi. Aynı za-
manda Avrupa kültürü ve tiyat-
rosuyla güçlendiği halde Batı
taklitçiliğine düşmeyen bir ya-
zardı. Eserlerinde, geçmiş zama-
nın tiplerini çizmekle beraber,
toplumdaki cehalet, din sömü-
rücülüğü, çıkarıcılık, dalkavuk-
luk, ikiyüzlülük, kapitülasyon
ve benzeri sömürücülükler ta-
viz verenlere karşı savaş açtığı
kolaylıkla anlaşılır.

«Bir Kavuk Devrildi» de ana -
fikir olarak: «Namuslu ve kanaat-
kâr sanatçı (lonca esnafı taba-
kası) ile, anlayışsız, cahil ve çı-
karcı yöneticiler ve dalkavukları
nın etrafını kapladığı o zamanın
«devletlü» erkânı arasındaki şid
detli çatışmayı göstermektedir.»
Söyle ki:

«... Biz bu diyarın kanaatkâr
sanat ehliyiz. Saray adamların-
ın eteğini öpmeğe, emirleri ile
yaşamağa alışkın değiliz. Elimiz
de fermanımız vardır. Sanat er-
babı arasında mücrim dahi olsa,
onun cezasını lonca verir.» söz-
leri boşuna söylenmemiştir bu
oyunda!

Bu açıdan ele alınınca, top-
lumdaki kötülükleri inceden ve
sahne tekniğine uyararak yeren
«taşlamaları» ile Musahîpzade
Celâl, tiyatro yazarı olarak «ev-
rensel» bir nitelik kazanmakta-
dır.

... Ve eskiden çok değerli san-
atçı rahmetli Küçük Kemal'in
«Mum Söndü» dolayısıyla söy-
lediği gibi: «Musahîpzade Celâl,

kaybetmeden daha da güçlen-
miş olurdu...

ŞEHİR TİYATROSUNDA MUSAHİPZADE

Darülbedayî'den beri Şehir
Tiyatrolarına en yakışan oyun
yazarlarından biri Musahîpzade
Celâl'dir. Çünkü kuruluşundan
bu yana daha ziyade klâsik bir
«Repertuar Tiyatrosu» amacını
kaybetmeden geleneksel olduğu
kadar çağdaş realist oyun seçimi
izlemesi gerektiği halde çelişme-
lerle yıpranan Şehir Tiyatroları
Musahîpzade Celâl'in kırk yıl
eskimeyen popüler ve halka sem-
patik oyunları ile niteliğini yi-
tirmemiş olur.

Ancak, geçenlerde Rumelihi-
sarı yaz temsilleri programın-
da seyrettiğimiz «BİR KAVUK
DEVRİLDİ» nin oynanışı bu
arzulanan niteliğe uygun sayıla-
maz.

Gerçi 37. inci Sanat Yılı'na u-
laşan Sami Ayanoglu'nun sanat
emeğini kutlamağa vesile olma-
sını candan alkışlarız. Ama aynı
Sami Ayanoglu'nun «Bir Kavuk
Devrildi» oyununu sahneye konu-
şunda başarılı olduğunu söyle-
yemeyeceğiz.

Gerçi düşünülen ve uygula-
nan «büyük plân» da mizansen
ve Rumelihisarının tipik açık-
hava anfinde mümkün olabilen
birçok orijinal buluş ve detay-
lar, belki yaz aylarının turist
bolluğu bakımından ilgi çekici
olabilir. Ama bu klâsik olmuş
Musahîpzade'ye ne kazandırır
acaba?

Ne kadar yenilik düşünülürse,
gene de «Bir Kavuk Devrildi»
anlamına uygun düşen şöyle der-
li toplu, düzgün oynamalı. Yok-
sa dağınık ve şatafatlı değil...
Ve hatta Musahîpzade Celâl, gü-
nümüzün toplum şartlarının ge-
rektirdiği gibi, daha sivri, daha
anlamı belirli biçime sokularak
oynanmalı... Yeni bir nefes, güç-
lü bir ses getirecek anlayış ve
mizansen'le sahneye konmalı.

Oyunculara gelince: «Eşref»
rolünde seyrettiğimiz Feridun
Karakaya, bütün marifetleriyle
seyirciye ne kadar cana yakın,
dinamik ve ele avuca sığmaz bir
tip olarak sempatik geldiyse ve
hakkı olarak alkışlandıysa; o-
nun aynı rolde (dublörü) Ata-
can Arsever de başarılıydı. «Ne-
şati» rolünde Bilge Zobu rahat
bir tempo'da etkileyici olmasına
rağmen, aynı rolde Ersan Bar-
kın mevsimin sürprizi olarak
«Neşati» rolünde çok uygun bir
tip çizerek fazlasıyla dikkati
çektii. «Hayret Ağa» da Ergun
Kökner renkli bir kompozisyon
yarattı.